

ABDULLA QAHHORNING O'G'RI HIKOYASI**Qurbonova Jasmina**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili)
talim yo'nalishi talabasi

lobarboboraxmatova700@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda hikoyaning g'oyaviy-badiiy mazmuni, ijtimoiy tanqidiy yo'nalishi, obrazlar tizimi, satirik ifoda usullari, psixologik realizm xususiyatlari hamda yozuvchining kichik hajmli asarda katta ijtimoiy muammoni ochish mahorati o'rganiladi. "O'g'ri" hikoyasi markazida Qobil boboning ho'kizi o'g'irlanishi voqeasi turadi. Biroq asarning asosiy mohiyati ho'kizning yo'qolishida emas, balki shu voqea orqali jamiyatdagi adolatsizlik, amaldorlar loqaydligi, poraxo'rlik, oddiy xalqning huquqsizligi va inson sha'ning poymol etilishi ochib berilishidadir. Maqolada tarixiy-adabiy, sotsiologik, psixologik, struktural-semantik va badiiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Abdulla Qahhor "O'g'ri" hikoyasida oddiy maishiy voqea orqali mustamlakachilik davri idoraviy tizimining xalq hayotiga salbiy ta'sirini, mansabdor shaxslarning ma'naviy tubanligini va kambag'al insonning fojiali ahvolini yuksak realistik mahorat bilan tasvirlaydi. Hikoyada haqiqiy o'g'ri faqat ho'kizni olib ketgan noma'lum shaxs emas, balki Qobil boboning dardidan foyda chiqarishga urinadigan butun bir adolatsiz tizim sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar: Abdulla Qahhor, "O'g'ri", Qobil bobo, realizm, satira, ijtimoiy adolatsizlik, poraxo'rlik, amaldorlar obrazi, psixologik tahlil, o'zbek hikoyachiligi.

Kirish. Abdulla Qahhor XX asr o'zbek adabiyotida hikoya janrini yuksak badiiy bosqichga olib chiqqan ijodkorlardan biridir. Uning nasriy asarlarida inson ruhiyatini chuqur tahlil qilish, jamiyatdagi illatlarni keskin fosh etish, badiiy detal orqali katta hayotiy xulosalar chiqarish, oddiy voqea zahirida murakkab ijtimoiy muammoni ochish mahorati yaqqol ko'rinadi. Qahhor hikoyalarida ortiqcha bayon, sun'iy tasvir yoki balandparvoqlik deyarli uchramaydi. U hayot haqiqatini ixcham, aniq, keskin va ta'sirchan ifoda etadi.

"O'g'ri" hikoyasi yozuvchining ijtimoiy tanqidiy ruhdagi eng kuchli asarlaridan biridir. Hikoyaning tashqi syujeti oddiy: Qobil boboning ho'kizi o'g'irlanadi, u yordam so'rab turli amaldorlarga murojaat qiladi, ammo adolat topish o'rniga yanada eziladi. Biroq asarning chuqur qatlamida birgina ho'kiz o'g'riligi emas, balki jamiyatdagi butun boshli adolatsiz tizim fosh etiladi. Qobil bobo o'z molidan ayrilgan kambag'al

chol sifatida tasvirlanadi, ammo uning boshiga tushgan musibat shaxsiy fojeadan ko'ra kengroq ijtimoiy mazmunga ega. Chunki uning dardiga hech kim chin ma'noda sherik bo'lmaydi; aksincha, har bir mansabdor uning o'jizligidan foydalanishga urinadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, "O'g'ri" hikoyasida ko'tarilgan muammolar — adolatsizlik, byurokratik befarqlik, poraxo'rlik, oddiy xalqning huquqsizligi, mansab egalarining mas'uliyatsizligi — faqat bir tarixiy davrga tegishli masalalar emas. Bunday illatlar har qanday jamiyat taraqqiyotiga xavf tug'diradigan ijtimoiy muammolardir. Shu sababli hikoya bugungi kunda ham o'z tarbiyaviy, ma'naviy va ilmiy ahamiyatini yo'qotmagan.

Abdulla Qahhor "O'g'ri"da katta ijtimoiy haqiqatni mayda ko'ringan bir voqea orqali ochadi. Ho'kizning yo'qolishi Qobil bobo oilasi uchun oddiy mulkiy zarar emas. Kambag'al dehqon uchun ho'kiz tirikchilik vositasi, mehnat quroli, oilaning iqtisodiy tayanchi, yashash imkoniyatidir. Demak, ho'kizdan ayrilish Qobil bobo uchun hayotiy tayanchdan ayrilish bilan teng. Yozuvchi aynan shu nuqtadan ijtimoiy adolatsizlikning eng og'riqli ko'rinishini ochadi: kambag'al odamning oxirgi tayanchi yo'qolganda ham, uni himoya qilishi kerak bo'lgan tizim yordam bermaydi.

Ushbu maqolaning maqsadi Abdulla Qahhorning "O'g'ri" hikoyasida ijtimoiy adolatsizlik va satirik-psixologik realizmning badiiy ifodalanishini tahlil qilishdan iborat. Maqolaning vazifalari hikoyaning syujet-kompozitsion qurilishini o'rganish, Qobil bobo obrazining ijtimoiy va psixologik mohiyatini ochish, ellikboshi, amin, pristav, tilmoch kabi amaldorlar obrazining badiiy vazifasini aniqlash, ho'kiz obrazining ramziy ma'nosini izohlash hamda yozuvchining satirik tasvir va badiiy detal qo'llash mahoratini baholashdan iborat.

Materiallar va metodlar. Tadqiqot materiali sifatida Abdulla Qahhorning "O'g'ri" hikoyasi tanlandi. Tahlil jarayonida asarning syujet tuzilishi, obrazlar tizimi, konflikt tabiati, badiiy detal, satirik ifoda, psixologik tasvir, ijtimoiy muhit va ramziy ma'no qatlamlari asosiy ilmiy obyekt sifatida o'rganildi. Shuningdek, o'zbek realistik nasri, Abdulla Qahhor ijodi, hikoya janri nazariyasi va badiiy psixologizmga oid ilmiy-nazariy qarashlardan foydalanildi.

Tadqiqotda tarixiy-adabiy metod hikoyani yozuvchi ijodi va XX asr o'zbek nasri taraqqiyoti bilan bog'liq holda o'rganish imkonini berdi. Sotsiologik yondashuv orqali asarda xalq va amaldorlar munosabati, huquqsizlik, poraxo'rlik, ijtimoiy tabaqalanish va adolat masalalari tahlil qilindi. Psixologik tahlil metodi Qobil boboning qo'rquvi, umidsizligi, o'jizligi, ishonuvchanligi va ichki iztiroblarini ochishda qo'llanildi. Struktural-semantik metod yordamida hikoyadagi ho'kiz, og'il, teshik, ellikboshi

tekshiruv, aminning savollari, pristav va tilmoch bilan bog'liq epizodlar badiiy tizimdagi vazifasiga ko'ra izohlandi.

Badiiy-estetik tahlilda Qahhorning ixcham tasvir, achchiq kinoya, satirik portret, dialog, keskin konflikt va ma'nodor detal yaratish mahoratiga alohida e'tibor qaratildi. Chunki "O'g'ri" hikoyasining kuchi voqealarning ko'pligida emas, balki har bir epizodning aniq g'oyaviy yuk tashishidadir. Asarda har bir obraz, har bir suhbat, har bir harakat umumiy ijtimoiy tanqidga xizmat qiladi.

Tadqiqotda hikoya oddiy syujet bayoni sifatida emas, balki ijtimoiy fosh etish mexanizmi sifatida tahlil qilindi. Ya'ni Qobil boboning ho'kizi o'g'irlanishi voqeasi markaziy hodisa bo'lsa-da, maqolada asosiy e'tibor shu hodisaga jamiyat vakillarining munosabati, mansabdorlarning ma'naviy qiyofasi va kambag'al insonning ruhiy ahvoliga qaratildi. Bunday yondashuv hikoyaning realistik, satirik va psixologik qatlamlarini bir butun holda ochishga imkon beradi.

Natijalar. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, "O'g'ri" hikoyasining asosiy g'oyaviy markazi adolat izlagan oddiy insonning adolatsiz tizim oldida ojiz qolishidir. Qobil bobo o'z ho'kizidan ayriladi. Tashqi qarashda bu bir kambag'al cholning shaxsiy musibati. Ammo badiiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ho'kiz Qobil boboning oddiy moli emas, balki uning tirikchiligi, mehnati, oilaviy hayoti va iqtisodiy mustaqilligining ramzidir. Shu sababli ho'kizning yo'qolishi Qobil bobo hayotida katta fojia sifatida namoyon bo'ladi.

Hikoyada Qobil bobo obrazi nihoyatda ta'sirchan yaratilgan. U tajovuzkor, kurashchan yoki o'z huquqini talab qila oladigan qahramon emas. U ishonuvchan, sodda, ezilgan, mansabdorlar oldida o'zini ojiz sezadigan oddiy xalq vakili sifatida tasvirlanadi. Uning eng katta fojiasi shundaki, u adolatni aynan o'zini talaydigan tizimdan kutadi. Ellikboshi, amin, pristav yoki tilmoch unga yordam beradigan kuch sifatida emas, balki uning musibatidan manfaat chiqaradigan shaxslar sifatida namoyon bo'ladi.

Qobil bobo ruhiyatida umid va qo'rquv yonma-yon yashaydi. Ho'kiz topilishiga ishongisi keladi, chunki boshqa iloji yo'q. Shu bilan birga, mansabdorlar oldida o'zini nihoyatda ojiz his qiladi. U har bir amaldorning gapidan umid qidiradi, har bir "tekshiruv"dan najot kutadi. Ammo har safar yangi umid yangi sarsonlik va yangi xarajatga aylanadi. Bu holat Qahhor psixologik realizmining muhim ko'rinishidir. Yozuvchi qahramonning iztirobini bevosita izohlamaydi, balki uning xatti-harakati, yig'lashi, yalvorishi, duo qilishi va amaldorlarga ishonib qolishi orqali ochadi.

Ellikboshi obrazi hikoyadagi satirik fosh etishning dastlabki bosqichidir. U voqea joyiga kelib, go'yoki tekshiruv olib boradi, og'ilni, teshikni, ustunni ko'zdan

kechiradi. Ammo uning bu harakatlari chinakam tergov emas, balki oʻzini muhim koʻrsatish, Qobil boboga umid berib, undan manfaat olish vositasidir. Ellikboshi “hoʻkiz topiladi” degan ishonchli gaplari bilan cholni ovutadi, ammo amalda unga yordam bermaydi. Bu obraz orqali yozuvchi kichik mansab egalarining xalq dardi ustidan yashashga oʻrgangan qiyofasini ochadi.

Amin obrazi esa hikoyadagi byurokratik loqaydlik va poraxoʻrlikning keyingi bosqichini ifodalaydi. U Qobil boboning dardini insoniy hamdardlik bilan emas, rasmiyatchilik va manfaat nuqtayi nazaridan qabul qiladi. Amin uchun hoʻkizning topilishi emas, “suyunchi” va boshqa moddiy manfaatlar muhimroq. Uning savollari va munosabati Qobil boboni yanada kamsitadi. Shu orqali Qahhor mansabdor shaxsning xalqdan ajralgan, xalq dardi bilan yashamaydigan, oʻz vakolatidan foyda chiqarishga uringan qiyofasini yaratadi.

Pristav va tilmochning bilan bogʻliq epizodlar hikoyaning ijtimoiy tanqid doirasini yanada kengaytiradi. Bu obrazlar oddiy xalq uchun adolat manbai boʻlishi kerak boʻlgan rasmiy tizimning begonaligini ifodalaydi. Qobil bobo adolat izlab yuqoriroq idoralarga borgani sari haqiqatga yaqinlashmaydi, aksincha, yanada uzoqlashadi. Tilmochning vositachiligi, pristavning rasmiy sovuqligi, turli xarajat va umidlar Qobil boboni ruhiy va moddiy jihatdan yanada ezadi. Natijada hikoyada “oʻgʻri” tushunchasi kengayadi: oʻgʻri faqat hoʻkizni olib ketgan kishi emas, balki adolat nomidan kambagʻalni talaydigan mansabdorlar tizimidir.

Hikoyada hoʻkiz obrazi markaziy ramziy vazifani bajaradi. Kambagʻal dehqon uchun hoʻkiz nafaqat hayvon, balki mehnat quroli, non topish vositasi, hayot tayanchi hisoblanadi. Hoʻkizning yoʻqolishi Qobil boboning faqat mulkiy zarar koʻrishi emas, balki ijtimoiy va ruhiy tayanchidan ayrilishi demakdir. Shu sababli kampirning dod solishi, Qobil boboning titrashi, odamlarning yigʻilishi va mahalla muhitidagi shovqin asarning dramatik kuchini oshiradi.

Hikoyada satira va fojia bir-biri bilan uygʻunlashgan. Oʻquvchi ellikboshi, amin, pristav va tilmochning xatti-harakatlarida kulgili, kinoyali holatlarni koʻradi. Ammo bu kulgi yengil kulgi emas, achchiq kulgidir. Chunki kulgining tagida Qobil boboning iztirobi, kambagʻal xalqning huquqsizligi va adolatning sotilishi yotadi. Qahhor satirasi shafqatsiz, ammo zarur satiradir: u illatni bezamaydi, yashirmaydi, aksincha, uning jirkanch mohiyatini ochib beradi.

Asarning kompozitsiyasi ham juda puxta. Hikoya voqea bilan boshlanadi: hoʻkiz oʻgʻirlangan. Keyin voqea atrofida odamlar toʻplanadi, ellikboshi keladi, amin esga olinadi, keyin boshqa mansabdorlar bilan bogʻliq jarayon davom etadi. Har bir bosqichda Qobil boboning umidi kamayib, mansabdorlarning haqiqiy qiyofasi ochila

boradi. Kompozitsion jihatdan hikoya oddiy chiziqli syujetga ega bo'lsa-da, ichki mazmun jihatdan kuchli ijtimoiy umumlashmaga olib keladi.

Muhokama. “O‘g‘ri” hikoyasini faqat o‘g‘rilik voqeasi haqida yozilgan maishiy asar deb baholash yetarli emas. Asarning asosiy badiiy kuchi o‘g‘irlangan ho‘kiz voqeasida emas, balki shu voqea orqali ochilgan ijtimoiy munosabatlar tizimidadir. Qobil boboning musibati jamiyatning turli qatlamlarini harakatga keltiradi: qo‘shnilar, ellikboshi, amin, pristav, tilmoch. Ammo bu harakatning hech biri adolatga olib bormaydi. Aksincha, har bir yangi bosqich Qobil boboning yanada ezilishiga sabab bo‘ladi.

Hikoyada xalq vakillari ham murakkab tasvirlangan. Odamlar kampirning dodiga tez to‘planadi, turli taxminlar aytadi, o‘g‘rini qarg‘aydi. Biroq ularning yordami ham real natija bermaydi. Bu holat xalqning ham ojizligini ko‘rsatadi. Ular ham Qobil bobo kabi tizim oldida kuchsiz. Demak, hikoyada muammo bir kishining emas, butun jamiyatning muammosi sifatida qo‘yiladi. Qahhor shu orqali adolat mexanizmi ishlamagan muhitda xalqning ham faqat guvoh va achinuvchi bo‘lib qolishini ko‘rsatadi.

Ellikboshi obrazining muhokamasida muhim jihat shundaki, u o‘zini xalq vakili sifatida ko‘rsatadi, ammo aslida amaldorlar zanjirining quyi bo‘g‘inidir. U Qobil boboga yaqin odamdek ko‘rinadi, lekin uning yaqinligi ham manfaat bilan chegaralangan. U cholg‘a umid beradi, ammo bu umid halol yordamga emas, poraga olib boradi. Bu obraz orqali yozuvchi kichik mansab ham ma‘naviy buzilish uchun vosita bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Amin obrazi esa xalq dardi ustidan hukmronlik qiluvchi rasmiy shaxs qiyofasini bildiradi. U Qobil boboni teng inson sifatida emas, past tabaqadagi ojiz kishi sifatida qabul qiladi. Uning nutqi, savollari va munosabatida befarqlik seziladi. Qobil bobo uchun ho‘kiz hayot-mamot masalasi bo‘lsa, amin uchun u navbatdagi arz, navbatdagi foyda imkoniyati xolos. Ana shu tafovut hikoyaning eng og‘riqli ijtimoiy ziddiyatlaridan biridir.

Pristav va tilmoch obrazlari hikoyaga mustamlakachilik davri idoraviy tizimining sovuq va begona qiyofasini olib kiradi. Qobil bobo o‘z tilida, o‘z dardida adolat izlaydi, ammo adolat tizimi unga begona. Tilmoch vositachilik qiladi, lekin bu vositachilik ham xalqning foydasiga emas, tizimning davomiyligiga xizmat qiladi. Bu yerda til masalasi ham ramziy ma‘no kasb etadi: oddiy xalq va hokimiyat o‘rtasida nafaqat ijtimoiy, balki ma‘naviy va kommunikativ masofa ham mavjud.

Hikoyaning nomi — “O‘g‘ri” — alohida tahlilga loyiq. Dastlab o‘quvchi bu nomni ho‘kizni o‘g‘irlagan noma‘lum shaxsga nisbatan qabul qiladi. Ammo asar

o'qilgani sari "o'g'ri" tushunchasi kengayadi. Haqiqiy o'g'rilik faqat molni olib ketishda emas, balki kambag'al odamning oxirgi umidini, pulini, vaqtini, sha'nini va ishonchini tortib olishda namoyon bo'ladi. Shu ma'noda hikoyaning nomi juda kuchli umumlashtiruvchi vazifani bajaradi. Qahhor o'quvchini savol oldida qoldiradi: o'g'ri kim — ho'kizni olib ketgan odammi yoki Qobil boboning musibatidan foyda chiqarayotgan mansabdorlar tizimimi?

Qobil bobo obrazida yozuvchi xalqning fojiaiy ishonuvchanligini ham ko'rsatadi. U har bir mansabdor gapiga ishonadi, har bir "topiladi" degan va'dadan umidlanadi. Bu ishonuvchanlik uning soddaligidan tashqari, boshqa yo'li yo'qligidan ham kelib chiqadi. Agar insonning huquqiy himoyasi, iqtisodiy mustaqilligi va ijtimoiy tayanchi bo'lmasa, u hatto o'zini aldayotgan tizimga ham umid bilan qarashga majbur bo'ladi. Qahhor aynan shu achchiq haqiqatni badiiy kuch bilan ochadi.

Hikoyaning psixologik realizmi Qobil boboning tashqi holati orqali ichki kechinmalarini ifodalashda ko'rinadi. U titraydi, yig'laydi, yalvoradi, duo qiladi, qo'l qovushtiradi. Bu harakatlar orqali uning ichki sinishi, qo'rquvi va umidsizligi ochiladi. Yozuvchi uzun psixologik monologlarga murojaat qilmaydi. Aksincha, oddiy harakat va qisqa dialoglar orqali qahramonning butun ruhiy dunyosini ko'rsatadi. Bu Abdulla Qahhor hikoyachiligining eng kuchli jihatlaridan biridir.

Asarda kulgi va iztirobning qo'shib ketishi ham alohida ahamiyatga ega. Ellikboshining "tekshiruv", aminning rasmiyatchiligi, pristavga borish jarayoni ayrim joylarda kulgili tuyuladi. Ammo bu kulgi o'quvchini xursand qilmaydi, aksincha, ichki achinish uyg'otadi. Chunki har bir kulgili holat ortida Qobil boboning fojiasi yotadi. Bu satirik realizmning eng muhim belgisi: kulgi illatni ochadi, lekin uning oqibatini ham sezdiradi.

"O'g'ri" hikoyasida badiiy detal nihoyatda muhim o'rin tutadi. Og'ildagi teshik, ho'kiz bog'langan ustun, odamlarning bahsi, kampirning dod solishi, Qobil boboning yalangoyoq holati, ellikboshining tekshirishga o'xshagan harakatlari — bularning barchasi umumiy g'oyaga xizmat qiladi. Qahhor detalni bezak sifatida ishlatmaydi. Har bir detal ijtimoiy ma'no yuklaydi. Masalan, og'ildagi teshik faqat o'g'ri kirgan joy emas, balki kambag'al hayotining himoyasizligi ramzidir.

Hikoya finali ham o'quvchiga tayyor yechim bermaydi. Ho'kiz topiladimi yoki yo'qmi — bu savoldan ko'ra muhimroq masala bor: Qobil boboga adolat bormi? Asar aynan shu savol bilan og'riqli ta'sir uyg'otadi. Yozuvchi voqeani yakunlab qo'ysa ham, ijtimoiy muammo ochiq qoladi. Bu esa hikoyaning ta'sir kuchini oshiradi. Chunki o'quvchi asarni o'qib bo'lgach ham Qobil boboning holatini unutmaydi.

“O‘g‘ri” hikoyasi o‘zbek adabiyotida tanqidiy realizm va satirik hikoyaning yetuk namunalaridan biri sifatida baholanishi mumkin. Unda hayot haqiqati quruq tasvirlanmaydi, balki badiiy umumlashtiriladi. Qahhor oddiy xalqning og‘ir ahvolini sentimentallik bilan emas, real hayotiy ziddiyatlar orqali ko‘rsatadi. U Qobil boboga achinishni majburlab bermaydi; voqeani shunday quradiki, o‘quvchi o‘zi achinadi, o‘zi g‘azablanadi, o‘zi xulosa chiqaradi.

Xulosa. Abdulla Qahhorning “O‘g‘ri” hikoyasi kichik hajmli bo‘lsa-da, mazmun jihatidan nihoyatda keng ijtimoiy-badiiy ahamiyatga ega asardir. Hikoyada Qobil boboning ho‘kizi o‘g‘irlanishi orqali kambag‘al xalqning huquqsizligi, adolat tizimining ishlamasligi, mansabdorlarning befarqligi va poraxo‘rlik muhiti fosh etiladi. Asarning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, haqiqiy o‘g‘rilik faqat mol-mulkni tortib olishda emas, balki insonning umidi, ishonchi, sha‘ni va oxirgi tayanchini tortib olishda ham namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Qobil bobo obrazi oddiy xalq vakilining fojiali umumlashmasidir. U o‘z haqini talab qila olmaydigan, mansabdorlar oldida ojiz qolgan, ammo adolatdan umidini uzmagani inson sifatida tasvirlanadi. Uning fojiaiy holati shaxsiy zaiflikdan emas, balki ijtimoiy sharoitdan kelib chiqadi. Ellikboshi, amin, pristav va tilmoch obrazlari esa xalq dardidan uzoqlashgan, adolatni manfaatga aylantirgan mansabdorlar tizimini ifodalaydi.

Hikoyada ho‘kiz obrazi markaziy ramziy vazifani bajaradi. U kambag‘al oilaning tirikchilik vositasi, mehnat quroli va iqtisodiy tayanchidir. Ho‘kizning yo‘qolishi Qobil boboning faqat mulkidan ayrilishi emas, balki yashash imkoniyatining izdan chiqishidir. Shu sababli hikoyadagi fojia oddiy o‘g‘rilikdan ko‘ra chuqurroq ijtimoiy mazmunga ega.

Abdulla Qahhor “O‘g‘ri” hikoyasida satira, psixologik realizm va ijtimoiy tanqidni mahorat bilan uyg‘unlashtiradi. Yozuvchi ortiqcha bayon qilmaydi, lekin har bir detalga katta ma‘no yuklaydi. Qobil boboning holati, kampirning dod solishi, ellikboshining rasmiy tekshiruvi, aminning sovuq munosabati va yuqori idoralarga murojaat qilish jarayoni orqali butun bir adolatsiz tizimning mohiyati ochiladi.

“O‘g‘ri” hikoyasi bugungi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega. U o‘quvchini adolat, inson sha‘ni, mansab mas‘uliyati, xalq dardi va ijtimoiy tenglik haqida o‘ylashga majbur qiladi. Shu bois hikoya o‘zbek adabiyotida faqat bir davr manzarasi emas, balki har qanday zamon uchun muhim bo‘lgan axloqiy va ijtimoiy muammolarni yorituvchi kuchli badiiy asar sifatida o‘rganilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qahhor A. O'g'ri. Hikoyalar to'plami. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
2. Qahhor A. Asarlar. Besh jildlik. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
3. Qahhor A. O'tmishdan ertaklar. Toshkent: Sharq.
4. Normatov U. Abdulla Qahhor mahorati. Toshkent: Fan.
5. Qo'shjonov M. Abdulla Qahhor ijodida hayot haqiqati va badiiy mahorat. Toshkent: Fan.
6. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti taraqqiyoti. Toshkent: Fan.
7. Mirzayev S. O'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O'qituvchi.
8. Sulton I. Adabiyot nazariyasi. Toshkent: O'qituvchi.
9. Yo'ldoshev Q. Badiiy tahlil asoslari. Toshkent.
10. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent.
11. Abdulla Qahhor. O'g'ri hikoyasi. Elektron adabiy manba.
12. O'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent